

Návrh implementace systému průběžného vzdělávání a supervize lektorů PRIDE a jejich akreditace

Principy modelu PRIDE v ČR

Cyril Zákora

Klíčová aktivita 4 – Rozvoj náhradní rodinné péče

Projekt Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí
Ministerstvo práce a sociálních věcí

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

PRÁVO NA DĚTSTVÍ

Mgr. Cyril Zákora

© Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2019

Tento materiál vznikl v rámci projektu **Systemový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí** Ministerstva práce a sociálních věcí. Najdete ho na: www.pravonadetstvi.cz

Obsah

Úvodní slovo	4
Vysvětlení pojmů	5
1. Historie programu PRIDE	7
2. Obecné principy PRIDE	8
2.1 Přístup založený na kompetencích	8
2.2 Týmová spolupráce	8
2.3 Progresivní učení	9
2.4 Proces o 14 krocích	10
3. Cíle přípravy PRIDE.....	11
4. Obsah přípravy	11
4.1 Základní část přípravy (48 hodin).....	11
4.1.1 První setkání: Kompetence náhradních rodičů	12
4.1.2 Druhé setkání: Týmová práce zaměřená na zajištění stability	12
4.1.3 Třetí setkání: Citová vazba	12
4.1.4 Čtvrté setkání: Ztráta	12
4.1.5 Páté setkání: Posilování rodinných vztahů	13
4.1.6 Šesté setkání: Výchova	13
4.1.7 Sedmé setkání: Udržování rodinných vztahů	13
4.1.8 Osmé setkání: Příprava na změnu	13
4.1.9 Deváté setkání: Panelová diskuse	14
4.2 Doplňující témata pro speciálně část přípravy (navazujících 24 hodin pro PPPD)	14
4.2.1 První setkání: Kompetence PPD.....	14
4.2.2 Druhé setkání: Příchod dítěte do PPPD a průběh pěstounské péče	14
4.2.3 Třetí setkání: Odchod dítěte z PPPD	14
4.2.4 Čtvrté setkání: Psychohygienu	14
4.3 Proces společného posuzování.....	14
5. Lektori PRIDE.....	15
5.1 Kdo je lektorem	15
5.2 Užité metody	16
5.3 Povinnosti lektora.....	17
6. Zdroje PRIDE.....	17
6.1 Zdroje pro lektora.....	17

6.1.1	Příručka lektora přípravy pro náhradní rodiče.....	17
6.1.2	Video spoty pro přípravu PRIDE.....	18
6.1.3	Dětská příručka PRIDE (příručka lektora)	18
6.1.4	Příručka PRIDE pro PPD (příručka lektora)	18
6.2	Zdroje pro zájemce a jejich děti	18
6.2.1	Příručka PRIDE pro náhradní rodiče	18
6.2.2	Dětská příručka PRIDE - předškolní věk a mladší školní věk (5-11 let) a starší školní věk a mladí dospělí (12 let a výše)	18
6.2.3	Příručka PRIDE pro PPD pro zájemce o PPPD	18
7.	Dětská příprava PRIDE	19
7.1	Principy dětské přípravy.....	19
7.2	Obsah dětské přípravy	20
8.	Závěrečná zpráva z přípravy PRIDE.....	20
	Závěr.....	21
	Seznam zkratk.....	22
	Přílohy.....	23
	Použité zdroje	24

Úvodní slovo

Vážené kolegyně, vážení kolegové,

následující materiál vznikl v rámci projektové aktivity zaměřené na Rozvoj náhradní rodinné péče (dále jen „NRP“), jež je uskutečňována v rámci projektu MPSV „Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí“.¹

Předkládaný text zpracovává souhrnně principy programu PRIDE adaptovaného na české podmínky v letech 2013-2019 v rámci pilotního ověřování. Materiál je určen jak odborníkům v oblasti náhradní rodinné péče se zájmem o odborné přípravy náhradních rodičů, tak přímo vyškoleným lektorům PRIDE.

Dokument mimo jiné obsahuje témata: základní principy přípravy PRIDE zájemce, definici a stanovení cílů této přípravy, obsah přípravy, principy pro práci lektora včetně psaní závěrečné zprávy, přípravy dětí žijících v rodině zájemce.

Cílem materiálu je podrobně představit principy programu PRIDE. Materiál je určen krajským úřadům a pověřeným osobám, které realizují přípravy a dále také obecním úřadům obcí s rozšířenou působností, které uzavírají dohody o výkonu pěstounské péče a jsou tak zodpovědné za poskytování nebo zprostředkování vzdělávání pěstounům.

Mgr. Kristýna Jůzová Kotalová

vedoucí oddělení transformace služeb pro rodiny a děti

Ministerstvo práce a sociálních věcí

¹ Číslo projektu CZ.3.2.63/0.0/0.0/15_017/0001687.

Vysvětlení pojmů

Doprovázející organizace	Subjekt, se kterým je ze Zákona možné uzavřít dohodu o výkonu pěstounské péče, tzn. OÚ ORP, KÚ nebo pověřená osoba.
Dětská příprava	Příprava dětí žijících v rodině zájemce o NRP.
Domácí příprava	Individuální práce (úkol) zájemců zadávaná lektory na konci každého skupinového setkání k danému tématu.
Evidence dětí	Evidence dětí vedená krajským úřadem pro účely zprostředkování NRP.
Evidence zájemců	Evidence zájemců o zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče vedená KÚ.
Informované rozhodnutí	V přípravách PRIDE se posuzování zájemců provádí ve vzájemné spolupráci (zájemci jsou tak spoluvůrcem hodnocení, nikoli jen jeho předmětem). Součástí procesu posuzování je identifikace silných stránek a potřeb rodiny, pokud jde o její fungování v minulosti a v současnosti, ve vztahu k pěti kategoriím kompetencí. Díky tomu mohou sami zájemci dospět k informovanému rozhodnutí, zda je rodina ochotna a schopna stát se rodinou náhradní.
Návštěva v rodině	Individuální setkání lektorů v rámci příprav PRIDE s každým zájemcem (posuzovanou rodinou). Na nich lektori přípravy pomáhají rodině zamyslet se nad svými předchozími i nynějšími životními zkušenostmi a definovat své silné stránky i potřeby (tedy oblasti nebo témata, na které je třeba se u konkrétní rodiny více zaměřit) v pěti oblastech kompetencí.
Náhradní rodinná péče	Péče o dítě vykonávaná jinou osobou, než je biologický rodič dítěte; tato péče je zajištěna v rodinném prostředí osoby, která o dítě pečuje, a to na základě rozhodnutí soudu.
Odborné posuzování, posouzení	Proces posouzení zájemce o NRP z pohledu sledovaných oblastí daný Zákonem s cílem zjištění předpokladů pro jeho zařazení do evidence zájemců / evidence osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu a pro následný výkon péče o dítě. Odborné posouzení se provádí před zařazením zájemce do příslušné evidence.
Pěstoun na přechodnou dobu	Osoba zařazená do evidence osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu vedené krajským úřadem.
PRIDE	V angličtině Parent Resources for Information, Development, and Education (zdroje pro informování, rozvoj a vzdělávání rodičů) je komplexní model pro rozvoj a podporu náhradních rodin. Byl navržen počátkem 90. let v USA za účelem zlepšení kvality služeb náhradní rodinné péče zavedením standardizovaného strukturovaného rámce pro nábor, přípravu a výběr náhradních rodičů. Součástí tohoto modelu je tedy také příprava náhradních rodičů a jejich další profesní rozvoj v oblasti NRP.
Orgán SPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí, dle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí se jedná především o obecní a krajské úřady, ale také MPSV. Největší rozsah pravomocí při výkonu sociálně-právní ochrany dětí mají obecní úřady obcí s rozšířenou působností; zpravidla jde o městské úřady. Děti se podle zmíněného zákona rozumí všechny nezletilé osoby.
Skupinové setkání	Tematicky zaměřená setkání s účastníky příprav PRIDE.

Společné posuzování

Proces během příprav PRIDE, ve kterém lektori pomáhají objevovat zájemci jeho kompetence, které může nabídnout a také limity, jaké dítě je schopen do NRP přijmout, tak aby dokázal naplňovat jeho konkrétní potřeby.

Tým SPOD

Tým sociálně-právní ochrany dětí tvoří rodina a dítě, (sociální) pracovník OSPOD a pracovník organizace pověřené k výkonu SPOD, pěstouni nebo osvojitelé, pedagogičtí pracovníci a lékaři, právní zástupci, terapeuti, poradci a další. Všichni musí dítěti společnou prací zajišťovat stabilitu. Jedná se o velmi důležitou (zvláštní) povinnost, vyžadující týmovou práci.

Zájemce o NRP, zájemce

Zájemce o zprostředkování NRP, který je zařazen příslušným KÚ do evidence zájemců.

Závěrečná zpráva

Závěrečná zpráva z příprav PRIDE, ve které lektori na konci příprav shrnují svá zjištění ohledně silných stránek a potřeb zájemců v 5 kompetencích.

1. Historie programu PRIDE

Program PRIDE byl vyvinut v USA v roce 1993, kde se rozšířil v několika státech. Postupně se ale začal rozšiřovat i mimo USA. V Evropě to konkrétně jsou kromě České republiky: Island, Norsko, Švédsko, Finsko, Dánsko, Nizozemsko, Estonsko, Litva, Bělorusko, Rusko, Ukrajina, Bulharsko, Srbsko, Makedonie Maďarsko a sousední Polsko a Slovensko (zde roku 2001). Není nijak překvapivé, že jednotlivé státy adaptují původní model na vlastní sociokulturní kontext a stávající rodinné a sociální politiku dané země. **PRIDE** (v angl. Parent Resources for Information, Development, and Education – zdroje pro informování, rozvoj a vzdělávání rodičů) je **komplexní model pro rozvoj a podporu náhradních rodin**. Byl navržen za účelem zlepšení kvality služeb náhradní rodinné péče zavedením standardizovaného strukturovaného rámce pro nábor, přípravu a výběr náhradních rodičů. Součástí tohoto modelu je tedy také příprava náhradních rodičů a jejich další profesní rozvoj v oblasti NRP.

Model PRIDE vznikl z impulzu náhradních rodičů, jako reflexe jejich vlastních zkušeností a potřeb. Byl vypracován na základě víceletého interdisciplinárního projektu zahájeného Ministerstvem pro děti a rodinu ve státě Illinois a Americkou ligou sociální péče o děti. V rámci projektu spolupracovalo 14 státních subjektů působících v oblasti sociálně - právní ochrany dětí, jeden soukromý subjekt zajišťující náhradní rodinnou péči v několika státech, jedno sdružení náhradních rodičů, dvě celostátní střediska pro náhradní péči, jedna nadace a několik vyšších odborných a vysokých škol.²

Kvalitu péče o ohrožené děti lze v ČR považovat za tradičně vysokou, nicméně nové sociální trendy si vyžádaly rozsáhlou reformu systému péče o ohrožené děti. Základem této transformace byla Národní strategie ochrany práv dětí „Právo na dětství“ z roku 2012 a Akční plán ustanovený k plnění této strategie. Cílem strategie je mj. vytvořit jednotný systém zajišťující ochranu práv dítěte a naplňování jeho potřeb. Také legislativní změna z téhož roku zvýraznila právo dítěte vyrůstat v rodinném prostředí. K podpoře zavádění mnoha změn na poli systému péče o ohrožené děti realizovalo MPSV individuální projekt „Systémová podpora procesů transformace systému péče o ohrožené děti“, který byl financován z prostředků Evropského sociálního fondu. V rámci dílčí aktivity tohoto rozsáhlého projektu byla zakoupena licence k programu PRIDE. V roce 2013 byly přeloženy potřebné zdroje k realizaci přípravy a byli vyškoleni první lektori (školicelé byli z Nizozemska a Srbska), následně byla příprava pilotně ověřena v několika krajích ČR. V následujícím roce došlo k vyškolení čtyř tzv. master lektorů, tedy školitelů, kteří mohou školit další lektory příprav. Do roku 2015 (včetně r. 2015) bylo vyškoleny 68 lektorů přípravy a bylo realizováno více než 75 odborných příprav PRIDE. O tento program projevoval zájem 10 krajů v ČR. V roce 2015 došlo také k rozsáhlé úpravě materiálů, které byly adaptovány na české sociokulturní prostředí, včetně např. vytvoření nových výukových videoklipů, dopracování pracovních materiálů, jako je příručka pro návazný kurz pro pěstouny na přechodnou dobu nebo metodika dětské přípravy, s cílem uvést v soulad program PRIDE a situaci NRP u nás.³

V dalším období byla pro práci lektorů přijata **pravidla pro lektory PRIDE**⁴ a **etický kodex lektorů PRIDE**⁵, kterými se lektori mají povinnost řídit. Pilotně byly zavedeny supervize, které byly pro lektory organizovány dvakrát ročně a se stejnou pravidelností probíhalo i povinné vzdělávání lektorů. Obě tyto aktivity organizovalo pro lektory MPSV v rámci tohoto projektu.

V roce 2016 založili někteří lektori Spolek PRIDE-CZ, který si klade za cíl poskytovat odbornou podporu a zázemí lektorům PRIDE, šířit myšlenku a filosofii systému PRIDE, posilovat týmovou spolupráci, vzdělávat v oblasti péče o rodinu a dítě, spolupracovat s institucemi a organizacemi státního i nestátního sektoru, aj. V roce 2017 zrealizoval tento spolek mezinárodní konferenci o programu PRIDE s účastí odborníků z celkem 19 zemí světa k tématu přípravy PRIDE.⁶

V roce 2018 byla americkou organizací CWLA pro MPSV prodloužena licence programu PRIDE do května 2022. Program PRIDE se pro přípravu zájemců o NRP v České republice využívalo v době tvorby tohoto materiálu v 5 krajích (Praha, Vysočina, Královéhradecký, Moravskoslezský a Olomoucký kraj), což znamená v každém roce přes 20 přípravných kurzů. V roce 2019 proběhl další výcvik, ve kterém bylo certifikováno dalších 12 lektorů. Tento výcvik vznikl na zakázku krajů.

² Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2013.

³ Tamtéž.

⁴ Dostupné z: <http://www.pravonadestvi.cz/files/files/Pravidla-pro-lektory---final.pdf>

⁵ Dostupné z: http://www.pravonadestvi.cz/files/files/Eticky_kodex_lektoru_PRIDE--final.pdf

⁶ Dostupné z: <https://www.pride-cz.com/konference/>

2. Obecné principy PRIDE

2.1 Přístup založený na kompetencích⁷

- PRIDE je založen na konkrétních znalostech a dovednostech potřebných k úspěšnému provádění úkolů náhradní péče.
- PRIDE nabízí orgánům SPOD a organizacím doprovázejícím náhradní rodiče takové pojetí vzdělávání, které rozvíjí základní kompetence.
- Ty jsou seskupeny do kategorií, jsou rovněž uspořádány sousledně, podle toho, kdy je třeba je získat, a mají definované potřebné úrovně znalostí/dovedností.

V rámci programu PRIDE bylo stanoveno pět následujících základních kategorií kompetencí:

1. chránit děti a starat se o ně;
2. naplňovat vývojové potřeby dětí a řešit nerovnoměrný vývoj;
3. podporovat vztahy mezi dětmi a jejich rodinami;
4. vytvářet pro děti bezpečné pečující vztahy na celý život;
5. pracovat jako člen týmu.

- Tyto kompetence jsou klíčové a určující pro celý proces společného posuzování, výběr, přípravu, podporu a rozvoj náhradních rodin.
- Kompetence se dále dělí na základní, pokročilé a specializované. Základní jsou vyžadované od všech náhradních rodičů. Právě ty jsou předmětem přípravy.

- Zájemce o NRP, včetně zájemce o osvojení, je v přípravě PRIDE informován a srozuměn s tím, že NRP je realizována a priori pro pomoc dítěti a jeho rodině, nikoliv pro naplnění potřeb zájemce. Proto obsah přípravy odráží potřeby dětí v evidenci dětí daného KÚ.
- Lektori objevují se zájemci jejich kompetence, které mohou nabídnout a také limity v tom, jaké dítě by do NRP dokázali přijmout, tak aby dokázali naplňovat jeho konkrétní potřeby.

2.2 Týmová spolupráce⁸

- Je nutné, aby všechny posuzující subjekty podílející se na konkrétním odborném posouzení znaly v daném procesu svou roli a své kompetence.
- Týmová spolupráce zúčastněných osob / subjektů je nutná ve všech fázích zprostředkování NRP. Příprava PRIDE je součástí odborného posouzení zájemce.

- Lektori by měli od pracovníka KÚ mít k dispozici obecné informace o tom, jaké děti v daném kraji potřebují nalézt náhradní rodinu a co vše pomyslná cesta od podání žádosti o zprostředkování NRP po svěření dítěte do rodiny pro zájemce obnáší; včetně toho, jak se postupuje v případě, kdy zájemce se rozhodne dál v procesu OP nepokračovat či změnit formu žádosti o NRP.
- Pro úspěšný průběh přípravy je třeba, aby lektori přípravy měli aktuální informace také o tom, jaká jsou kritéria odborného posouzení pro zájemce o NRP.
- Subjekt zajišťující přípravu v kraji by měl ostatním subjektům podílejícím se na OP, včetně zájemce, poskytovat podle potřeby informace o modelu PRIDE a o obsahu přípravy.⁹

⁷ Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2013.

⁸ Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2013.

⁹ Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2013.

- Program PRIDE předpokládá, že jeho integrální součástí je zařazování do evidence vhodných zájemců o NRP. V našich podmínkách je konečné rozhodnutí o ne/zařazení v kompetenci krajských orgánů SPOD. Zprávy z příprav PRIDE jako souhrn společného posuzování jsou jedním ze zdrojů informací (další jsou lékařské a psychologické vyšetření, sociální šetření v rodině atd.), na základě kterých dochází ke konečnému rozhodnutí o zařazení či nezařazení.
- Je nutné, aby všechny posuzující subjekty podílející se na konkrétním OP znaly v daném procesu svou roli a své kompetence.

- Obsahem přípravy PRIDE je i obecná informace o tom, jaké děti v daném kraji potřebují nalézt náhradní rodinu.
- V rámci přípravy PRIDE je třeba zájemci, který již má výchovnou zkušenost, přiblížit specifika dětí v NRP tak, aby získal náhled na rozdíly v péči o vlastní a přijaté dítě jako důležitého předpokladu stát se náhradním rodičem.

2.3 Progresivní učení¹⁰

- Kromě hierarchicky uspořádaných kompetencí, které musí náhradní rodiče získat, se od nich očekává rovněž progresivní učení ve vztahu k úkolům, které vykonávají. To znamená, že by měli postupně získávat stále vyšší kvalitu znalostí a dovedností spojených s výkonem náhradního rodičovství. Podle Institutu pro sociální služby (Institute for Human Services)¹¹ má tato progres (pokrok v učení se) **definovány čtyři úrovně kompetencí**:

- První úrovně, **povědomí**, se dosáhne tehdy, když si zájemci osvojí koncepční rámec pro uspořádání nových informací. Náhradní rodiče si jsou vědomi toho, proč je důležité, aby se určité věci naučili. Této žádoucí úrovně kompetencí je dosaženo, platí-li například toto tvrzení: „Náhradní rodič si je vědom toho, že člověk potřebuje určité citové vazby a vztahy“. Toto povědomí je např. nezbytné pro pochopení důsledků odloučení a ztráty.
- K dosažení druhé úrovně kompetence, **znalosti/porozumění**, musí mít zájemci podrobné faktické informace. Pokud použijeme příklad odloučení a ztráty, náhradní rodič „zná fáze procesu truchlení vyvolaného odloučením a ztrátou“. Porozumění představuje vyšší úroveň znalosti – schopnost využít znalosti při interpretaci pozorovaného chování. Náhradní rodič, který rozumí fázím procesu truchlení, zná nejen jednotlivé fáze, ale navíc je schopen interpretovat chování dítěte jako normální reakci spojenou s konkrétní fází.
- Třetí úroveň kompetence, **porozumění tomu, jak uplatnit znalosti a dovednosti v praxi**, odpovídá schopnosti odpovědět si na otázku „Jak použiji tuto informaci?“ Náhradní rodič, který dosáhl této úrovně kompetence, „ví, jak v dané situaci postupovat“, například „ví, jak posoudit prožívání dítěte v jednotlivých fázích procesu truchlení“.
- Čtvrtou a nejvyšší úroveň kompetence je **získání dovedností**. Této úrovně je dosaženo, platí-li, že náhradní rodič umí nebo je schopen něco učinit, tedy například platí-li toto tvrzení: „Náhradní rodič umí pozorným nasloucháním pomoci dítěti vyjádřit pocity vyvolané odloučením od jeho rodiny.“

- Principy progresivního učení jsou zásadní pro správné vedení přípravy. Některé kompetence spojené s konkrétními úkoly například stačí během přípravy rozvíjet pouze na úrovni povědomí a znalosti. Po získání dítěte do péče se však budou muset náhradní rodiče rovněž dozvědět, jak mohou své porozumění důležitým konceptům uplatnit v praxi (úroveň 3) a získat dovednosti nezbytné k provádění určitých úkolů (úroveň 4).

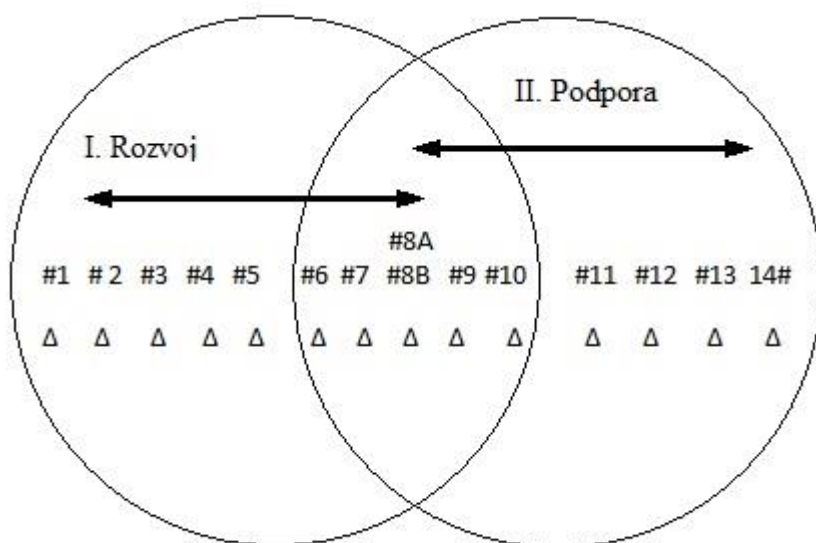
- Příprava je realizována v takových časových blocích, aby měl zájemce prostor se získanými informacemi pracovat. Názory a postoje není možné upravovat bez dostatečného volného prostoru pro promyšlení a analyzování nových informací.

¹⁰ Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2013.

¹¹ Institute for Human Services, 1994.

2.4 Proces o 14 krocích¹²

- Jak již bylo zmíněno v úvodu, PRIDE je komplexní model pro rozvoj a podporu náhradních rodin. Následující diagram znázorňuje celý „proces rozvoje a podpory náhradních rodin“ který program PRIDE teoreticky nabízí, a to ve svých 14 krocích, které na sebe navazují.

- #1 Stanovení úlohy a cílů orgánů SPOD
- #2 Definování role, úkolů a kompetencí
- #3 Analýza a vyhodnocování místních potřeb
- #4 Rozvoj vzdělávání veřejnosti a náborových strategií
- #5 Poskytování odpovědí na dotazy
- #6 Příprava přípravy pro náhradní rodiče a zaslání informací
- #7 Uskutečnění první individuální konzultace v domácnosti
- #8A Poskytnutí přípravy pro náhradní rodiče
- #8B Průběžné společné posuzování rodin
- #9 Ukončení společného posuzování a přijetí informovaného rozhodnutí
- #10 Zařazení do evidence náhradních rodičů
- #11 Realizace plánu rozvoje rodiny s náhradními rodiči
- #12 Spolupráce s náhradními rodinami v rámci týmu
- #13 Poskytování následného vzdělávání (navazujícího přípravného kurzu PRIDE) pro náhradní rodiče, výcviku k získání pokročilých a specializovaných kompetencí; a dalších typů podpory
- #14 Ukončení péče ze strany náhradních rodičů

- V našem prostředí se aktuálně (r. 2019) z těchto 14 kroků modelu PRIDE realizují kroky 6 až 9, které lze souhrnně označit jako příprava a částečně také kroky 12 a 13 (např. navazující příprava zájemců o pěstounskou péči na přechodnou dobu). Ostatní kroky jsou v kompetenci MPSV, orgánu SPOD, krajských úřadů, či pověřených organizací.

¹² Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2013.

3. Cíle přípravy PRIDE

- Příprava PRIDE pro náhradní rodiče je navržena tak, aby podporovala pozitivní vztahy mezi potenciálními pěstouny či osvojiteli, původní rodinou dítěte a orgánem SPOD s cílem usnadnit komunikaci nezbytnou pro vytváření týmu. Toho se dosahuje prostřednictvím obsahu přípravných setkání, metod používaných pro předávání informací a také zpracování domácí přípravy.
- **Hlavním cílem přípravy pro náhradní rodiče je pomoci potenciálním pěstounům a náhradním rodinám plánujícím pečovat o přijaté dítě:**
 - Diskutovat o realistických očekáváních od NRP;
 - poznat jejich silné stránky i potřeby;
 - činit informovaná rozhodnutí týkající se jejich ochoty a schopnosti spolupracovat. Pomáhat tak dětem navazovat vztahy, které jim zajistí bezpečí a péči a které mají trvat po celý život;
 - činit informovaná rozhodnutí týkající se jejich ochoty a schopnosti spolupracovat. Pomáhat tak dětem navazovat vztahy, které jim zajistí bezpečí a péči a které mají trvat po celý život;
 - dozvědět se o úlohách a roli orgánu SPOD a o jejich vztahu k ostatním službám SPOD;
 - dozvědět se o zákonech, právních předpisech upravujících SPOD;
 - získat realistické informace o potřebách a přednostech dětí (i jejich rodin) směřujících do NRP;
 - dozvědět se o své pozici a roli nepostradatelného člena týmu;
 - dozvědět se o podobnostech a rozdílech mezi pěstounskou péčí a osvojením;
 - získat znalosti a uplatnit dovednosti nezbytné pro zařazení do evidence náhradních rodin;
 - poznat různorodost rodin;
 - sdílet poznatky, myšlenky a hodnoty prostřednictvím účasti v přípravách;
 - zvážit, jaký dopad bude mít poskytování NRP na ně samé, případně na jejich děti a všechny aspekty rodinného života ¹³.
- Aby bylo možno těchto cílů dosáhnout, je zapotřebí, aby se zájemci zúčastnili všech devíti skupinových setkání přípravy a všech individuálních návštěv v domácnosti. ¹⁴

4. Obsah přípravy¹⁵

4.1 Základní část přípravy (48 hodin)

- Příprava PRIDE obsahuje 9 tematicky zaměřených skupinových setkání a minimálně 3 návštěvy v rodině. Ty probíhají po každém 3. skupinovém setkání (tedy po 3., 6., 9. setkání).
 - Je důležité, aby byl obsah přípravy aktualizován podle vývoje situace v NRP a reagoval na obecné potřeby dětí, pro které se v daném kraji hledají náhradní rodiče. Obsah přípravy je jasně dán, ale zároveň i dává dostatek prostoru pro individuální potřeby účastníků přípravy.

¹³ Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2013.

¹⁴ Tamtéž.

¹⁵ Tamtéž.

4.1.1 První setkání: Kompetence náhradních rodičů

Na prvním setkání mají účastníci přípravy příležitost seznámit se prostřednictvím příběhů dětí, jimž je poskytována sociálně-právní ochrana, se světem náhradní rodinné péče. Krátký film „Má to cenu!“ ukazuje, jak OSPOD sledují situaci ohrožených dětí v rodinách a jak tým pracovníků společně usiluje o blaho dítěte. Účastníci uvidí, jak se různé pěstounské a osvojitelské rodiny snaží (jako součást tohoto týmu) naplňovat náročné potřeby dětí. Film přináší inspiraci a klade otázky, na které dostanou účastníci odpovědi během následujících setkání.

První setkání je rovněž úvodem do přípravy pro náhradní rodiče. Účastníci se dozvědí, jakou úlohu tento přípravný program hraje v procesu posuzování zájemců o náhradní rodinnou péči a také jaké znalosti a dovednosti (tzv. kompetence) náhradní rodiny potřebují.

Na prvním setkání účastníci dostávají Příručku PRIDE, která se stane jejich průvodcem přípravami. Seznámí se s oddíly, které se opakují i v kapitolách pro další setkání. Jedná se o oddíl Domácí příprava (které propojují probíraná témata se zkušenostmi z jejich vlastních životů), Má to cenu! (příběhy ilustrující přínosy pěstounské péče a osvojení), Hlavní body (souhrn důležitých informací probíraných na daném setkání), Co je třeba vědět (další materiály k samostudiu), Pohled biologických rodičů (vyprávění a dopisy rodičů, které mají napomoci pochopení situace rodin, o jejichž děti náhradní rodiče pečují).

4.1.2 Druhé setkání: Týmová práce zaměřená na zajištění stability

Jedním z nejnáročnějších úkolů náhradních rodin je získat pochopení pro situaci biologické rodiny přijatého dítěte, vědět, jak s dětmi hovořit o jejich rodině, umět podpořit jejich rodinné vztahy. Na tomto setkání získají účastníci základ pro takovéto pochopení. Lektoři jim nejprve objasní, jak rodina přispívá k utváření identity dítěte, k naplňování jeho potřeb, k získání sebeúcty. Účastníci pochopí, co znamená sdílené rodičovství. Na tomto setkání se účastníci dozvědí, jak je pro dítě důležitá stabilita a kontinuita, k čemu je potřeba plánování. Pochopí, že nejlepším prostředkem k podpoře stability a kontinuity dítěte a jeho rodiny je týmová práce. Účastníci si ujasní, jaký je systém sociálně - právní ochrany dítěte a kde je jejich místo v týmu profesionálů, kteří tuto ochranu zajišťují.

4.1.3 Třetí setkání: Citová vazba

Pomocí prožitkové techniky „řízené imaginace“ se účastníci zabývají pocity a zkušenostmi dítěte, které právě přišlo na svět. Také si tímto způsobem připomínají některé základní mezníky a významné faktory ve vývoji dítěte. Zamyslí se nad tím, jak je pro dítě důležité vytvoření jistých a trvalých vazeb. Třetí setkání se zabývá tím, jak je citová vazba, vývoj dítěte a jeho chování ovlivněno týráním, zanedbáváním, zneužíváním a jinými traumaty. Cílem práce s několika kazuistikami je poznat a pochopit význam citové vazby a také to, jakým způsobem náhradní rodiče mohou pomoci dětem vytvářet si jisté citové vazby a naplňovat tak jejich vývojové potřeby (to vše ve spolupráci s ostatními členy týmu).

4.1.4 Čtvrté setkání: Ztráta

Odloučením dětí od své rodiny může hluboký pocit ztráty zpomalit jejich růst a vývoj. Tématem tohoto setkání jsou druhy ztrát, které děti před svěřením do náhradní rodinné péče prožívají, a jak umístění dítěte do náhradní rodinné péče může pocit ztráty prohloubit. Jsou probírány kategorie a typy ztrát, procesy truchlení a jejich dopad na dítě, přičemž důraz bude kladen na to, jak ztráta ovlivňuje dětské chování.

Zájemci mají možnost se detailněji zabývat ztrátami, které v průběhu života utrpěl Kamil z filmové ukázky shlédnuté na předchozím setkání.

Ztráta je na tomto setkání představena jako něco, s čím se v určité podobě v průběhu života setká každý člověk. Účastníkům je dána příležitost zamyslet se nad tím, které faktory prožívání ztráty ovlivňují, a jaké jsou jejich obvyklé reakce na ztráty obecně. Následně zájemci diskutují o tom, jak je možné reagovat na ztráty spojené s příchodem dítěte do náhradní rodinné péče, a jak být dětem oporou a pomocí, aby se s prožitými ztrátami snadněji vyrovnaly.

4.1.5 Páté setkání: Posilování rodinných vztahů

Toto setkání se zaměřuje na to, jak rodiny utvářejí sebeúctu dítěte a ovlivňují jeho identitu. Potenciální pěstouni a osvojitelé se dozví, jak mohou dítěti v různých vývojových fázích pomoci přijmout fakt, že nevyrostá ve své vlastní rodině. Naučí se používat vztahovou mapu, jako pomůcku pro lepší porozumění rodinným vazbám a kontinuitě. Páté setkání se hlouběji zabývá možností návratu dítěte z pěstounské péče do rodiny, pokud to okolnosti umožní s ohledem na situaci dítěte, respektive dle individuálního plánu ochrany dítěte. Toto setkání je z velké části věnováno významu udržení citových vazeb dítěte s jeho rodinou a blízkými osobami, čímž je ovlivňována vlastní sebeúcta dítěte. Věnuje se kontaktům s různými členy rodiny dítěte, jejich plánování, volbě formy, přípravě dítěte na návštěvu a dalším výzvám souvisejícím s kontaktem dítěte s jeho rodinou. Prostor je věnován také situacím, kdy dítě z objektivních důvodů nemůže být v kontaktu (osobním ani písemném nebo telefonickém) se svou rodinou, a jak v takových situacích mohou náhradní rodiče u dítěte podpořit pozitivní vnímání vlastní identity a historie.

4.1.6 Šesté setkání: Výchova

Šesté přípravné setkání se věnuje náročné otázce efektivní výchovy. Zahrnuje definici výchovy a soubor cílů efektivní výchovy. Objasňuje, čím se výchova liší od trestání a proč tělesné tresty nejsou vhodné. Účastníci přípravy se dozvídají, jaké znalosti, dovednosti a osobnostní předpoklady potřebují při výchově dětí a také významem chování a faktory, které chování člověka ovlivňují.

Seznámí se s praktickými výchovnými postupy, jimiž mohou pěstouni a osvojitelé dosáhnout efektivní výchovy přijatých dětí. Budou se také zabývat výchovnými strategiemi pro zvládnutí chování dětí, které prožily trauma, týrání a zanedbávání, a které mohou mít problémy s citovými vazbami. Proberou opatření, která by měla vést k řešení krizových situací a zmírnění problémového chování přijatých dětí. Vzhledem k náročnosti výchovy dětí v náhradní rodinné péči je v závěrečné části šestého přípravného setkání věnovaná pozornost příznakům a preventivním opatřením syndromu vyhoření.

4.1.7 Sedmé setkání: Udržování rodinných vztahů

Na začátku setkání reflektují účastníci vlastní identitu, její vývoj a vrstvy, diskutují o tom, jaký je vztah mezi kulturou a identitou. Na pozadí této sebereflexe se zamýšlí nad tím, jaká je identita dětí, které vstupují do NRP, a jak ji mohou ovlivnit právě náhradní rodiče. Seznámí se s konkrétními metodami, jak podpořit utváření identity dětí po umístění do náhradní rodiny.

Toto setkání se také hlouběji zabývá tématem, jak zajistit dětem možnost navázat celoživotní vztahy v případě osvojení. Jak u dětí osvojených pracovat s tématem vlastní rodiny, a jak jim pomoci vyrovnat se s faktem, že nemohou vyrůstat se svou rodinou. Závěrem se účastníci věnují podpoře dospívajících v pěstounské péči, kteří se dostávají do věku, kdy se budou muset osamostatnit a nemají rodinné vazby.

4.1.8 Osmé setkání: Příprava na změnu

Jak se změní rodina po svěřením dítěte do péče? Na osmém přípravném setkání se účastníci zabývají tím, jaké změny je možné čekat první hodiny, dny a týdny po umístění dítěte do rodiny. Dozvídají se, na co by se měli sociálního pracovníka OSPOD a ostatních členů týmu zeptat a jaké informace potřebují o svěřeném dítěti zjistit. Podrobně se seznamují i s tím, jak přijetí dítěte ovlivní jejich rodinu a zejména jejich biologické děti, a také s okamžitými i dlouhodobými dopady náhradní rodinné péče. Pozornost je zaměřena také na změny, které zažívá přijaté dítě po příchodu do náhradní rodiny.

Přijetí dítěte představuje pro náhradní rodinu určitá rizika a problémy, na které se osmé setkání také zaměřuje. Účastníci se seznamují s různými možnostmi, jak vytvořit bezpečné a uzdravující domácí prostředí pro ohrožené děti, včetně těch, jež se staly oběťmi sexuálního zneužívání. V závěru osmého přípravného setkání se dozvědí o tom, jakou podporu náhradním rodinám poskytují ostatní členové týmu.

4.1.9 Deváté setkání: Panelová diskuse

Na závěrečném setkání přípravy pro náhradní rodiče se účastníci příprav a jejich nejbližší setkávají se skupinou zkušených členů týmu zabývajících se náhradní rodinnou péčí. Biologičtí rodiče, pěstouni, osvojitelé a děti vyrůstající v náhradní rodinné péči jim sdělí své názory a odpoví na otázky. Účastníci mohou přemýšlet o své vlastní roli, o možných dopadech rozhodnutí stát se pěstounem nebo osvojitelem na jejich rodinu. Setkání s konkrétními příběhy jim umožňuje posoudit znalosti a dovednosti, také jim naznačí směr dalšího rozvoje. Mají možnost zhodnotit své kompetence a potřeby své rodiny a zvážit závazek, který je s rozhodnutím stát se pěstounem či osvojitelem spojen. Přibližuje se okamžik konečného rozhodnutí, zda se zaváží stát pěstounem nebo osvojitelem.

4.2 Doplnující témata pro speciálně část přípravy (navazujících 24 hodin pro PPPD)¹⁶

- Tato část přípravy rozvíjí specifické schopnosti a dovednosti PPD. Jedná se o další 4 skupinová setkání pro PPD, které nejsou v původní verzi základního kurzu příprav, ale byly přizpůsobeny českým potřebám Zákona.

4.2.1 První setkání: Kompetence PPD

Setkání se zabývá tím, jaké kompetence mají mít pěstouni na přechodnou dobu. Účastníci získají vhled do procesu vyhodnocování potřeb dítěte pracovníky OSPOD a následně plánování kroků k jejich naplnění například s využitím případové konference.

4.2.2 Druhé setkání: Příchod dítěte do PPPD a průběh pěstounské péče

Toto setkání se zaměřuje na situace související s příchodem dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu. Věnuje se hlubšímu porozumění tématu vztahové vazby a použití vhodných výchovných metod, které upevňují vazbu dítěte s pěstouny. Toto setkání souvisí zejména s kompetencí číslo 2.

4.2.3 Třetí setkání: Odchod dítěte z PPPD

Třetí setkání se tematicky zaměřuje na situaci, kdy výkon pěstounské péče na přechodnou dobu končí a dítě odchází do původní rodiny nebo osvojení či dlouhodobé pěstounské péče. Toto setkání se týká hlavně kompetencí č. 2, 3, 5.

4.2.4 Čtvrté setkání: Psychohygienu

Závěrečné setkání se zaměří na to, jak zvládnout pěstounskou péči na přechodnou dobu po stránce fyzické i psychické. Kdy a jak si umět říci o pomoc a o tom, jak prožít období regenerace. Toto setkání se týká hlavně kompetence č. 5.

4.3 Proces společného posuzování¹⁷

- Proces společného posuzování zájemců zahrnuje sérii setkání lektorů přípravy s dotyčnou rodinou (tzv. návštěvy v rodině) probíhající v době, kdy se rodina účastní skupinových setkání přípravy pro náhradní rodiče. Téma setkání za účelem společného posuzování se shoduje s obsahem skupinových setkání, která domácí návštěvě předcházela.
- Počet návštěv potřebných k realizaci procesu společného posuzování se může lišit, neboť závisí na potřebách dotyčné náhradní rodiny, počtu členů této rodiny, složitosti otázek, které je třeba probrat, i na délce jednotlivých setkání.

¹⁶ Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015.

¹⁷ Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2013.

- Způsob, jakým zájemci prožívají proces společného posuzování, je rozhodující pro úspěch přípravy. V pěstounské péči a osvojení je klíčová důvěra a týmová práce, které vyžadují jasně definovaná očekávání a otevřenou transparentní komunikaci ohledně silných stránek i potřeb rodiny a společné rozhodování.

- Je nutné, aby byl zájemce před konáním přípravy či na jejím počátku transparentně seznámen s tím, jak bude příprava probíhat a co je jejím smyslem, včetně toho, co je výstupem z přípravy; jakým způsobem bude probíhat mezi posuzujícími subjekty OP výměna informací o zájemci a jakou mají její jednotliví aktéři roli.

- V modelu PRIDE je společné posuzování rodin založeno na porozumění specifickým potřebám dětí v náhradní rodinné péči i specifickým dovednostem vyžadovaným od rodin, aby tyto potřeby dětí mohly naplnit. **Model PRIDE společným posuzováním zájemců:**

- Posiluje roli rodiny v rozhodovacím procesu. Od prvního setkání se rodiny dovídají, že aktivní účast v rozhodovacím procesu jim je nejen umožněna, nýbrž se od nich přímo očekává;
- v procesu společného posuzování rodin má rodina příležitost poznat, jak asi vypadá práce v týmu zaměřeném na děti. Při spolupráci s lektory přípravy na úkolech procesu společného posuzování by měla náhradní rodina získat pocit, že rozdíly mezi lidmi jsou respektovány;
- demystifikuje proces posuzování. Model PRIDE vymezuje potřeby dětí v pěstounské péči a osvojení a stanoví objektivní kritéria a konkrétní dovednosti, které rodiny musí mít, aby vyhověly potřebám dětí. To rodinám pomáhá porozumět podstatě vzájemného posuzování.

- Zájemce o NRP je v průběhu příprav PRIDE v rámci společného posuzování seznamován se svými silnými stránkami a potřebami z hlediska jeho předpokladů stát se náhradním rodičem, které se vztahují k potřebám dítěte v NRP. Závěrečná zpráva z přípravy obsahuje skutečnosti na základě viděného a slyšeného, tzn. je potřeba mít doloženo, proč a na základě čeho si lektor přípravy myslí, že zájemce o NRP danou kompetenci splňuje / nesplňuje.

- Pokud je na straně zájemce o NRP shledána určitá slabá stránka s ohledem na jeho předpoklad stát se náhradním rodičem, je třeba, aby zájemci o NRP byla odborníky NRP navrhována relevantní doporučení či řešení, jakým způsobem tyto slabé stránky zmírnit či odstranit. Tím se posiluje partnerský přístup k lidem, kteří nabízejí pomoc dětem ocitajícím se mimo svou rodinu.
- Je třeba brát ohled na to, že konečné rozhodnutí stát se či nestát se náhradním rodičem je na straně zájemce o NRP.

5. Lektori PRIDE

5.1 Kdo je lektorem¹⁸

- Lektorem PRIDE se stává odborník (tj. člověk, který má pracovní zkušenosti z oblasti náhradní rodinné péče) nebo zkušený náhradní rodič po absolvování výcviku vedeném Master lektory, který obsahuje 150 hodin teorie a 100 hodin praktické části, celkem 250 hodin. Za výcvik nových lektorů a jejich posouzení je odpovědný držitel licence PRIDE.
- Certifikát opravňující vést přípravu fyzických osob, které se chtějí stát osvojiteli nebo pěstouny nebo jinak systematicky vzdělávat podle modelu PRIDE, vydává po úspěšném ukončeném výcviku držitel licence PRIDE.
- Přípravy PRIDE vede vždy lektorská dvojice složená z odborníka v oblasti SPOD a zkušeného náhradního rodiče¹⁹
- Lektori jsou vybaveni vědomostmi, dovednostmi a ztotožňují se s hodnotami, pokud jde o²⁰:

¹⁸ Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2013.

¹⁹ Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2019.

²⁰ Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2013.

- všechny kompetence, které si mají budoucí náhradní rodiče osvojit,
- zákony, předpisy, zásady a hodnoty vztahující se k systému sociálně-právní ochrany dětí,
- zařazení zájemců do evidence,
- další vzdělávání náhradních rodičů,
- podstatnou roli pěstounů a osvojitelů v odborném týmu SPOD,
- hodnotu rodin pro děti,
- nutnosti respektovat rozdíly mezi lidmi a rodinami a oceňovat je.

- Lektoři jsou nositelem a propagátorem modelu PRIDE – a to všech jeho 14 kroků.

5.2 Užité metody

- Lektoři znají obsah školení a cvičení, které používají, mají je sami vyzkoušené a zažité.
- Během přípravy PRIDE využívají lektoři:
 - sebezkušenostní techniky,
 - práci ve skupinách,
 - diskuze,
 - dramatizace, hraní rolí,
 - případová řešení,
 - přednášky pro nezbytné zprostředkování informací,
 - samostudium, zpracování zadaných úkolů,
 - videa, příběhy z praxe.
- Kromě výše zmíněného jsou na lektory kladeny také požadavky z pohledu společného posuzování zájemců. Lektoři mají vliv na rozhodnutí o zařazení do evidence vhodných zájemců o NRP a proto jsou:

- kompetentní v oblasti rozdílnosti kultur (bez stereotypů a předsudků),
- schopni předávat pozitivní informace z oblasti hodnot a služeb sociálně-právní ochrany dětí a služeb, které jsou v této oblasti poskytovány ohroženým dětem a jejich rodinám,
- schopni týmové spolupráce,
- schopni respektu k roli pěstounů a adoptivních rodičů (ale i jiných členů týmu) v oblasti SPOD,
- schopni náhledu na vlastní předpoklady ale i limity (obavy) z práce se skupinou či jednotlivcem.²¹

- Lektoři pomáhají zájemcům o NRP rozpoznat jejich silné stránky a zdroje v průběhu celé přípravy. Identifikují silné stránky i potřeby zájemců a společně se zájemci s nimi pracují tak, aby na konci přípravy mohlo dojít k informovanému rozhodnutí zájemců stát se náhradními rodiči v té formě, pro kterou mají největší kompetence i k odbornému posouzení silných stránek a potřeb zájemců ze strany lektorů.
- Lektoři používají techniku „paralelního procesu“.
- Lektoři podporují během příprav týmovou práci ve skupině a vytváří podmínky tak, aby účastníci měli prostor hledat odpovědi na své otázky díky sebezkušenostním aktivitám a diskusím ve skupině.
- Lektoři během odborných příprav spolupracují s pracovníky krajského úřadu či magistrátu a dalšími osobami tak, aby byl zajištěn plynulý chod přípravy i předávání výstupů z příprav.
- Dalším předpokladem rozvoje schopností a dovedností lektorů PRIDE jsou kvalitní supervize, které podpoří kompetence jako vedení skupinové práce, vzdělávání dospělých a dovednosti společného posuzování. Průběžné supervize podporují přímý pracovní profesní rozvoj a budování dovedností, které pomáhají zajistit celkovou kvalitu programu PRIDE.
- Součástí práce lektora je i pravidelné vzdělávání v oblastech potřebných pro rozvoj lektorských dovedností a vědomostí a schopností uplatňovaných v přípravách. Lektoři průběžně zvyšují své znalosti a dovednosti v souvislosti s tématy NRP.

²¹ Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2019.

- Lektoři využívají během vedení přípravy PRIDE supervize k reflexi vlastního výkonu v roli lektora, případně k reflexi náročných situací v rámci práce se skupinou a jejími tématy.

5.3 Povinnosti lektora

- Lektoři vedou přípravu zájemců o NRP, případně vzdělávají pěstouny v souladu a v duchu programu PRIDE.
- Lektoři dodržují obsah i strukturu přípravy s přihlédnutím na skupinovou dynamiku účastnické skupiny a postupují podle materiálů PRIDE.
- Vedení přípravy či dalšího vzdělávání v modelu PRIDE pouze formou přednášek je nepřijatelné.
- Lektoři pomáhají zájemcům o NRP rozpoznat jejich silné stránky a zdroje v průběhu celé přípravy. Identifikují silné stránky i potřeby zájemců a společně se zájemci s nimi pracují tak, aby na konci přípravy mohlo dojít k informovanému rozhodnutí zájemců stát se náhradními rodiči v té formě, pro kterou mají největší kompetence i k odbornému posouzení silných stránek a potřeb zájemců ze strany lektorů.
- Lektoři jsou při společné práci povinni **dodržovat pravidla týmové práce**²²:
 - určit a rozdělit si úkoly,
 - společně připravovat program, materiály a prostory setkání,
 - rozdělovat si cvičení a prezentace,
 - pracovat s týmovou dynamikou,
 - reflektovat průběh jednotlivých setkání,
 - zajistit, aby se účastníci během setkání cítili bezpečně,
 - diskutovat spolu o průběhu individuálních konzultací,
 - společně zpracovat závěrečnou zprávu o průběhu přípravy zájemců na základě všech získaných informací o jejich silných stránkách i potřebách.
- Lektoři vedou dokumentaci z přípravy na základě poznámek ze setkání (skupinová i individuální část přípravy), zpracované domácí přípravy zájemců. Získané podklady k posouzení zpracovávají postupnou analýzou silných stránek a potřeb rodiny během celého procesu odborné přípravy, kdy individualizují domácí přípravu na základě zjištěných potřeb zájemců tak, aby zájemci měli prostor si své potřeby uvědomit a dále na nich pracovat.
- Lektoři jsou povinni zachovávat mlčenlivost týkající se získaných informací o účastnících a jejich rodinách. O způsobu a obsahu komunikace a sdílení získaných informací o účastnících s dalšími osobami musí být účastníci předem informováni.
- Lektoři se řídí Etickým kodexem lektora²³ a Pravidly pro lektory PRIDE²⁴.

6. Zdroje PRIDE

6.1 Zdroje pro lektora

6.1.1 Příručka lektora přípravy pro náhradní rodiče

- Odborná příprava PRIDE pro náhradní rodiče zahrnuje devět skupinových setkání. Nedílnou součástí přípravy je společné posuzování. Příručka lektora slouží lektorům, kteří jsou odpovědní za vedení přípravy. Obsahuje vyčerpávající instrukce týkající se organizace všech devíti setkání.
- Pokyny pro dokončení společného posuzování v rámci přípravy pro náhradní rodiče lze nalézt v příručce postupů.
- Lektoři přípravy mají k dispozici také Příručku lektora - příprava dětí. Má dvě části: pro skupinovou přípravu a pro individuální přípravu. Příručku pro individuální přípravu (Domácí návštěvy) lze použít i v případě, že se

²² Tamtéž.

²³ Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2017.

²⁴ Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2019.

skupinová příprava pro děti neuskuteční, ale děti v rodině jsou a je možné mít s nimi kontakt při každé domácí přípravě. Tato příručka lektora je zpracovaná pro dvě věkové kategorie – předškolní až mladší školní věk (přibližně 11 let) a starší školní věk až mladá dospělost.

6.1.2 Video spoty pro přípravu PRIDE

- Významnou pomůckou používanou v rámci skupinových příprav představují videa, se kterými se pracuje na setkáních, a mají účastníkům přiblížit význam náhradní rodinné péče. Video tvoří zajímavou a zpestřující část setkání a slouží jako skvělý nástroj k podnícení skupinové diskuse. Odborná příprava PRIDE pro náhradní rodiče využívá jeden delší film „Má to cenu!“ a několik kratších videospotů jako modelové příběhy pro jednotlivé setkání.
- Stěžejní pomůckou v rámci odborné PRIDE pro náhradní rodiče je video nazvané „Má to cenu!“, které se přehrává na úvodním setkání. Jedná se o hraný dokument, ve kterém vystupují profesionální herci. Dokument tvoří vzájemně propojené příběhy vyprávěné jednotlivými postavami přímo do kamery, hrané modelové příběhy, snímky a vyprávění. Jeho účelem je poskytnout účastníkům přípravy obecný přehled o jejich roli v systému sociálně - právní ochrany dětí, který jim má umožnit poznat základní fakta o jejich rolích a přimět je k tomu, aby se sami podíleli na ochraně dětí a na podpoře biologických rodin. Postavy ve videu slouží jako námět pro případové diskuse a jsou využívány jako modelové příklady při setkáních. Tento materiál je adaptován na české prostředí.

6.1.3 Dětská příručka PRIDE (příručka lektora)

- Příručka lektora slouží lektorům, kteří jsou odpovědní za vedení přípravy. Obsahuje vyčerpávající instrukce týkající se organizace individuální i skupinové přípravy dětí. Příručka byla vytvořena v ČR, nejedná se o adaptaci původního amerického materiálu.

6.1.4 Příručka PRIDE pro PPD (příručka lektora)

- I zde soužijí příručka lektorům, kteří jsou odpovědní za vedení návazné přípravy pro PPD. Obsahuje vyčerpávající instrukce týkající se organizace všech čtyř setkání.

6.2 Zdroje pro zájemce a jejich děti

6.2.1 Příručka PRIDE pro náhradní rodiče

- Zatímco příručka lektora je určena pro lektory odborné přípravy, Příručka PRIDE je určena pro každého účastníka přípravy. Měla by být používána na každém setkání, individuálně mezi jednotlivými setkáními a také jako pomůcka po ukončení odborné přípravy. Příručka PRIDE zahrnuje všechny zdroje včetně pracovních sešitů a doplňujících materiálů. Obsahuje rovněž „Domácí přípravy“, tedy pracovní sešity, které následně mohou sloužit pro společné posuzování rodin.

6.2.2 Dětská příručka PRIDE - předškolní věk a mladší školní věk (5-11 let) a starší školní věk a mladí dospělí (12 let a výše)

- Dětská příručka PRIDE je určena pro každé dítě vyrůstající v rodině účastníka přípravy. Měla by být předána každému dítěti lektorem. Příručka pojmenovává důležitá témata, která by dětská příprava neměla opomenout. S dětmi mohou pomocí příručky pracovat jak lektori, tak rodiče dítěte.
- Příručka byla vytvořena v ČR, nejedná se o adaptaci původního amerického materiálu.

6.2.3 Příručka PRIDE pro PPD pro zájemce o PPPD

- Příručka PRIDE pro PPD je určena pro každého účastníka přípravy, který se hodlá stát pěstounem na přechodnou dobu. Tato příručka byla vytvořena v českých podmínkách pro návaznou přípravu PPPD. Měla by být používána na každém setkání, individuálně mezi jednotlivými setkáními a také jako pomůcka po ukončení

odborné přípravy. Příručka PRIDE zahrnuje všechny zdroje včetně pracovních sešitů a doplňujících materiálů. Obsahuje rovněž „Domácí přípravy“, tedy pracovní sešity, které následně mohou sloužit pro společné posuzování rodin.

7. Dětská příprava PRIDE²⁵

V roce 2015 vznikla v rámci podpory programu PRIDE **koncept dětské přípravy včetně dětských příruček**. Původní model PRIDE s dětskou přípravou počítá, ale materiály k této části přípravy jsou propracovány jen v rámci příručky postupů²⁶.

7.1 Principy dětské přípravy

- Dětská příprava vychází ze stejných principů jako příprava zájemce.
- Dětská příprava dětí žijících v rodině zájemce je nedílnou součástí přípravy zájemce.
- Dětská příprava je především odpovědností zájemce o NRP, který by měl dostat v průběhu přípravy informace o tom, jakým způsobem dítě na příchod dítěte do NRP připravit; zároveň by se měl tématům NRP věnovat i po příchodu dítěte do rodiny. Na konci celého procesu příprav dětí by všechny děti měly mít stejné informace a měly být stejně připraveny, jen forma může být různá.
- **Nepodceňujeme děti - jejich možnosti a schopnosti myslet a vnímat.**
- Pokud je to možné, realizují lektori pro nezletilé děti žijící v rodinách zájemců skupinovou přípravu a setkávají se s těmito dětmi minimálně jednou individuálně při domácí návštěvě.
- Skupinová příprava dětí je zaměřená na práci s dětmi ve skupině.
- O skupinové práci je možné uvažovat při počtu minimálně 3 dětí. Maximální počet je 12. Pokud nelze vytvořit skupinu věkově blízkých dětí, je možné ji složit i z účastníků různého věku.
- Skupinovou přípravu je vhodné zařadit po 3. skupinovém setkání (se zájemci). Před zahájením příprav je nezbytné zajistit souhlas rodičů - postačí ústní. Rovněž je třeba sdělit rodičům obsah dětské přípravy.
- Individuální příprava dětí se věnuje individuální práci s dětmi v rámci domácích návštěv u zájemců.
- Individuální příprava dětí se prolíná celým procesem přípravy. Odehrává se v domácnosti zájemců, v přirozeném prostředí dítěte. Je žádoucí, aby se individuální přípravy zúčastnily všechny děti. Včetně dětí již zletilých, které v rodině žijí, i když se doma vyskytují pouze víkendově.
- Délka individuální přípravy není přesně dána, max. doporučená délka jednoho setkání je jedna hodina. Množství individuálních setkání je variabilní a závisí především na tom, zda se dítě zúčastnilo skupinové přípravy dětí. Pokud tomu tak bylo, mělo by být dostačující udělat s dítětem jedno individuální setkání.
- Jsou-li v rodině sourozenci, je možné některé části individuální přípravy dělat společně, zároveň však je třeba udělat část přípravy s každým dítětem individuálně.
- Časové zařazení individuálního setkání s dítětem se odvíjí od úvah lektora. Není vhodné ho nechávat až na závěrečnou návštěvu rodiny.
- Je na úvaze lektorů výběr aktivity, a jakým způsobem ji použije. Je možné v rámci individuální přípravy použít některá cvičení ze skupinové přípravy. Vždy záleží na věku dítěte, jeho vývoji a jeho schopnosti udržet pozornost.
- Zpráva z dětské přípravy je součástí závěrečné zprávy zájemce o NRP a zájemce a jeho dítě jsou s ní lektorem PRIDE před doručením na KÚ seznámeni.

²⁵ MERTOVIÁ, Johana a SVOBODOVÁ, Alena, 2015.

²⁶ Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2013.

7.2 Obsah dětské přípravy

- Skupinová příprava pro mladší děti je v časové dotaci 6 hodin (tj. dvě setkání). Minimální rozsah by měl být 3 hodiny (tj. jedno setkání), včetně úvodu a závěru a přestávek.
- Skupinová příprava pro starší děti a mladé dospělé je koncipována na 8 hodin (tj. dvě setkání). Minimální rozsah by měl být 4 hodiny (tj. jedno setkání), opět včetně úvodu a závěru a přestávek. Bližší časové údaje jsou uvedeny v programu skupinové přípravy pro mladší děti a pro straší děti a mladé dospělé. Zařazení přestávek závisí na věku dětí a jejich udržení pozornosti.
- Celkový rozsah dětské skupinové přípravy se odvíjí od úvah lektorů, potřeb dítěte a skupiny a zejména od domluvy se zadavatelem přípravy - krajským úřadem.
- Pokud se dítě nezúčastnilo skupinové přípravy, vybírají lektoři z Dětské příručky PRIDE všechna témata, která je potřeba s dítětem projít. Témata mohou být rozdělena na to, co probírají s dítětem lektoři a co zájemci. Starší děti mohou příručku číst samy. Na konci příprav by dítě mělo mít stejné informace, jako když se zúčastnilo skupinové přípravy.
- **Témata dětské přípravy:**
 - formy NRP a co znamenají v praxi z pohledu dítěte,
 - proces přijetí dítěte do rodiny v rámci NRP (národně jednotlivé kroky) a spolupráce v týmu (zapojení lidí a instituce),
 - děti v NRP (odkud přicházejí a proč, jaká je jejich rodina),
 - jaké těžkosti dítě v NRP dříve zažilo a jak se vyrovnává se ztrátou vlastní rodiny,
 - zásady bezpečného přijetí dítěte do rodiny,
 - dělení se o pozornost rodičů, zásah do soukromí dětí a jak se s tím vyrovnat (nárok na vlastní čas s rodiči a respekt osobního prostoru),
 - důvěrnost informací (jak nakládat s informacemi o dítěti v NRP).
- **Další témata pro práci se staršími dětmi (12 let a mladí dospělí):**
 - co je to vztahová vazba, jak vzniká a proč je někdy narušená,²⁷
 - projevy dítěte s poruchami vztahové vazby,
 - vlastní rodina dítěte.

8. Závěrečná zpráva z přípravy PRIDE²⁸

- Zpráva z přípravy je důležitým podkladem pro odborné posouzení KÚ. Dává informaci o naplnění cílů přípravy a o kompetencích zájemce ve vztahu k NRP.
- Lektoři při popisování kompetencí a rozdělování schopností zájemců na silné stránky a jejich potřeby vychází jak ze svých záznamů, které si pořizují po skončení jednotlivých setkání skupinových příprav, tak z vypracované domácí přípravy zájemců a samozřejmě z rozhovorů z individuálních návštěv v rodinách. Lektoři na začátku přípravy informují zájemce, že si o nich budou dělat poznámky a že i úkoly v domácí přípravě slouží jako podklady pro zprávu. Důležité je již v průběhu příprav se zájemci o splnění či nesplnění kompetencí otevřeně diskutovat.
- Veškerá tvrzení ve zprávě se vztahují ke konkrétnímu chování zájemců a musí uvádět zdroj. To znamená, že musí být vždy uvedeno kde, kdy nebo z čeho se lektor o uvedené silné stránce/potřebě dozvěděl nebo dočetl. Každé tvrzení by mělo vycházet z něčeho, co bylo zjištěno, napsáno nebo řečeno (domácí příprava, jednotlivá setkání, diskuse nad tématem - není ale nutné u setkání uvádět přesně datum, kdy zájemci uvedenou informaci řekli). Ve zprávách je možné používat i přímé citace – vždy ve vztahu k dané kompetenci.

²⁷ Další témata pro práci se staršími dětmi (12 let a mladí dospělí).

²⁸ Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2018.

- Zpráva z dětské přípravy je součástí závěrečné zprávy zájemce o NRP a zájemce a jeho dítě jsou s ní lektorem PRIDE před doručením na KÚ seznámeni.
- **Závěrečná zpráva z přípravy obsahuje zpracované tyto oblasti:**
 - identifikační údaje (jméno, příjmení, bydliště, počet dětí v domácnosti);
 - popis procesu přípravy (rozsah přípravy, místo a termín konání, jména lektorů, případně data návštěvy v rodině, účast zájemce – absence a její náhrada);
 - forma NRP, o které zájemce uvažuje či uvažoval;
 - naplnění / nenaplnění cílů odborné přípravy;
 - silné stránky zájemce ve vztahu k předpokladu stát se náhradním rodičem;
 - potřeby zájemce ve vztahu k předpokladu stát se náhradním rodičem, včetně doporučení, s čím by zájemce potřeboval pomoci, co lze dále rozvíjet a jakým způsobem;
 - shrnutí, jakému dítěti by dokázal pomoci či nedokázal pomoci a proč;
 - prostor pro vyjádření zájemce ke zprávě.
- **V případě dětské přípravy navíc zpráva obsahuje:**
 - termín konání dětské přípravy;
 - identifikační údaje (jméno, příjmení, věk);
 - formu přípravy (individuální či skupinová nebo oboje);
 - obsah přípravy - témata;
 - zjištěné poznatky opřené o důkazy.

Závěr

Program PRIDE nabízí **standardizovaný strukturovaný rámec pro nábor, přípravu a výběr náhradních rodičů**. V rámci několikaleté zkušenosti se v ČR podařilo adaptovat materiály PRIDE a model příprav dle našich potřeb a podmínek.

Nicméně tak jako se stále rozvíjí náhradní rodiče a přístupy k náhradní rodinné péči měl by být i model PRIDE stále aktualizován. Také lektoři by se měli stále rozvíjet a vzdělávat, tak aby mohli zájemcům v rámci příprav nabízet soudobé trendy.

Např. v současnosti se v původní zemi programu PRIDE, tedy v USA, vydali formou nabídky on-line kurzů, které do určité míry nahrazují některá skupinová setkání se zájemci, a umožňují čerpat důležité informace kdykoliv a kdekoliv v soukromí. Zájemci tak mohou přizpůsobit samostudium vlastními tempy, k informacím se mohou kdykoliv i opakovaně vrátit.

Seznam zkratek

MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
NRP	náhradní rodinná péče
KÚ	krajský úřad
OSPOD	orgán sociálně – právní ochrany dětí
OÚ ORP	obecní úřad obce s rozšířenou působností
SPOD	sociálně-právní ochrana dětí
OP	odborné posuzování, odborné posouzení
PP	pěstounská péče
PPD	pěstoun na přechodnou dobu
PPPD	pěstounská péče na přechodnou dobu
PRIDE	v angličtině Parent Resources for Information, Development, and Education (překlad: zdroje pro informování, rozvoj a vzdělávání rodičů)
ZSPOD, Zákon	Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Přílohy

1. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2017. *Etický kodex lektorů PRIDE.*
2. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2018. *Instrukce k vyhotovení závěrečných zpráv z přípravy pro náhradní rodiče.*
3. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2019. *Pravidla pro lektory PRIDE.*

Použité zdroje

Institute for Human Services, 1994. Levels of Learning [online]. [Cit. 27. 8. 2019]. Dostupné z: <http://www.ocwtp.net/PDFs/Levels%20of%20Learning.pdf>

MERTOŮVÁ, Johana a SVOBODOVÁ, Alena, 2015. *Příprava PRIDE pro náhradní rodiče. Příprava dětí – příručka pro lektora*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí.

Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2013. *Příprava PRIDE pro náhradní rodiče. Příručka postupů*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí.

Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015. *Příprava PRIDE pro náhradní rodiče. Příručka lektora*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí.

Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015. *Příprava PRIDE pro pěstounskou péči na přechodnou dobu*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí.

Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2017. *Etický kodex lektorů PRIDE* [online]. [Cit. 27. 8. 2019]. Dostupné z: http://www.pravonadetstvi.cz/files/files/Etický_kodex_lektoru_PRIDE--final.pdf

Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2018. *Instrukce k vyhotovení závěrečných zpráv z přípravy pro náhradní rodiče*.

Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2019 [online]. [Cit. 27. 8. 2019]. *Pravidla pro lektory PRIDE*. Dostupné z: <http://www.pravonadetstvi.cz/odbornici/program-pride/>

